

บทที่ 2

การตรวจเอกสารและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การตรวจเอกสารและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องแบ่งเป็น 4 ตอน ได้แก่

- ตอนที่ 1 : สหกรณ์การเกษตร
- ตอนที่ 2 : บทบาทหน้าที่การดำเนินงานของสหกรณ์การเกษตร
- ตอนที่ 3 : สถานการณ์การผลิตและการตลาดของผลผลิตหอมหัวใหญ่
- ตอนที่ 4 : งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สหกรณ์การเกษตร

ประเทศไทยเราเป็นประเทศเกษตรกรรม มีแรงงานที่ประกอบอาชีพทางการเกษตรร้อยละ 57 การพัฒนาทางการเกษตรยังไม่สามารถดำเนินก้าวหน้าเท่าที่ควร ด้วยต้องเผชิญกับปัญหาอุปสรรคมากมาย ทางแก้ปัญหาหนึ่งที่ยอมรับกันทั่วไปขณะนี้คือการรวมกลุ่มเกษตรกรในรูปแบบของสหกรณ์การเกษตร ดำเนินธุรกิจต่าง ๆ ทางทางการเกษตร ตั้งแต่การผลิตไปจนถึงการตลาด แต่ในจำนวนสหกรณ์ที่มีอยู่ ก็พบว่ามีสหกรณ์ที่เข้มแข็งเพียงไม่กี่สหกรณ์ที่ประสบผลสำเร็จ ควรที่ทุกคนทุกฝ่ายจะได้สนใจอย่างจริงจัง เพื่อความสำเร็จในการพัฒนาการเกษตรของประเทศในอนาคตอันใกล้ อันจะส่งผลถึงการพัฒนาประเทศโดยส่วนรวมต่อไป (บันลือ, 2529 : 1-2)

แนวความคิดเกี่ยวกับสหกรณ์การเกษตรนั้น ประพันธ์ (2538 : 157) ได้ให้ความหมายว่า สหกรณ์การเกษตร คือ สหกรณ์ที่มีสมาชิกทั้งหมดเป็นเกษตรกร ทั้งจะต้องประกอบธุรกิจหลายอย่าง เพื่อช่วยแก้ไขความเดือดร้อนในการประกอบอาชีพของสมาชิกและช่วยยกระดับฐานะความเป็นอยู่ของสมาชิกให้ดีขึ้น ในทำนองเดียวกัน วรารรรถ (2536 : 89) และลัดดาและนรินทร์พร (2532 : 155) กล่าวว่า สหกรณ์การเกษตร คือ สหกรณ์ที่เกษตรกรรวมตัวกันจัดตั้งขึ้นเพื่อแก้ไขความเดือดร้อนในด้านเงินทุนการผลิต การจำหน่าย และช่วยยกระดับฐานะความเป็นอยู่ของสมาชิกให้ดีกว่าเดิม นอกจากนี้ ประยูร (2540:57), สนิท (2527 : 25) และกองวิชาการ กรมส่งเสริมสหกรณ์ (2535 : 64) ได้กล่าวถึงสหกรณ์การเกษตรว่า สหกรณ์การเกษตร คือ สหกรณ์ที่จัดตั้งขึ้นโดยเกษตรกร มีหน้าที่ในการส่งเสริมการผลิต เพื่อเพิ่มพูนรายได้ให้แก่เกษตรกรที่เป็นสมาชิก อันหมายถึง การดำเนินงานของ

สหกรณ์ในทุกรูปแบบที่เกี่ยวกับการให้สินเชื่อการเกษตร การรับฝากเงิน การจัดหาสินค้า อุปกรณ์ และเครื่องมือการผลิตมาจำหน่ายแก่สมาชิก ตลอดจนการรวบรวมผลิตผลการเกษตรออกจำหน่าย หรือแปรรูป การส่งเสริมการเกษตรและติดตั้งเครื่องสูบน้ำ จัดระบบการส่งน้ำ อำนวยการใช้น้ำเพื่อให้เกิดประโยชน์แก่การเพาะปลูกของสมาชิกยิ่งขึ้น ในขณะที่ อำนาจ (2527 : 17) ได้ให้ความหมายของสหกรณ์การเกษตรไว้ว่า คือสหกรณ์รูปต่าง ๆ ที่มีจุดมุ่งหมายดำเนินกิจกรรมเพื่อให้บริการแก่เกษตรกรที่เป็นสมาชิกในฐานะผู้ผลิต ส่วนอุดมและนคร (2525 : 78) ได้กล่าวว่า สหกรณ์การเกษตรเป็นสหกรณ์ที่จัดตั้งขึ้นในหมู่เกษตรกรหรือเกิดจากการควบสหกรณ์หาทุนและสหกรณ์อื่น ๆ ที่จัดตั้งขึ้นในหมู่ชาวนาชาวไร่เข้าด้วยกัน สหกรณ์การเกษตรโดยทั่วไปจะมีแผนดำเนินงานคลุมพื้นที่ในหนึ่งอำเภอและดำเนินงานบริการแก่สมาชิกในรูปอเนกประสงค์ รวมทั้ง พันธุม (2530 : 42) ได้กล่าวถึงสหกรณ์การเกษตรว่า เป็นสหกรณ์ที่จัดตั้งขึ้นในหมู่ผู้ประกอบการอาชีพทางการเกษตร สหกรณ์ดำเนินธุรกิจหลายอย่างซึ่งเรียกว่าอเนกประสงค์ มีหน้าที่ในการจัดหาและให้บริการแก่สมาชิกในด้านการผลิต จัดหาเงินทุน วัสดุ เครื่องมือและอุปกรณ์ต่าง ๆ ในทางเกษตรมาจำหน่ายให้สมาชิกในราคาเป็นธรรม รวบรวมผลิตผลของสมาชิกนำออกจำหน่าย ดำเนินการแปรรูปและผลิตออกจำหน่ายให้ได้ราคาดี ดังนั้นสหกรณ์การเกษตร คือ สหกรณ์ประเภทการเกษตร เป็นสหกรณ์ที่จัดตั้งขึ้นในหมู่สมาชิกที่ประกอบอาชีพเกษตรกรกรรม โดยมีการดำเนินงานที่แตกต่างกันไปตามสภาพท้องถิ่นและลักษณะการประกอบอาชีพ ทั้งนี้เพื่อช่วยให้สมาชิกดำเนินกิจการร่วมกัน และช่วยเหลือซึ่งกันและกัน อันจะทำให้เกิดประโยชน์แก่สมาชิกทั้งทางเศรษฐกิจและสังคม (ประยงค์, 2538 :1)

สหกรณ์การเกษตร โดยทั่วไปจะมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมให้สมาชิกดำเนินธุรกิจร่วมกันช่วยเหลือซึ่งกันและกันและช่วยเหลือส่วนรวม โดยใช้หลักคุณธรรมพื้นฐานของมนุษย์และจริยธรรมอันดีงาม อันมีการประหยัด เป็นต้น เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่สมาชิกส่วนรวมทั้งทางเศรษฐกิจและสังคม จนสามารถอยู่ดีกินดี มีสันติสุข รวมทั้งในสิ่งต่อไปนี้ คือ

1. ส่งเสริมและเผยแพร่อาชีพการเกษตร หัตถศึกษา อุตสาหกรรมในครัวเรือน หรือการประกอบอาชีพอย่างอื่น ในหมู่สมาชิกและครอบครัวสมาชิก รวมทั้งการส่งเสริมความรู้ในการผลิตทางอุตสาหกรรม เพื่อให้สมาชิกมีอาชีพและรายได้ที่มั่นคง
2. ติดตั้งเครื่องสูบน้ำ หรือปิดกั้นทำนบเหมืองฝาย จัดระบบการส่งน้ำ ระบายน้ำและอำนวยการใช้น้ำเพื่อประโยชน์แก่การเกษตร
3. จัดหาวัสดุการเกษตรและเครื่องอุปโภคบริโภคที่จำเป็นมาจำหน่ายแก่สมาชิก
4. รวบรวมผลิตผลการเกษตรและผลิตภัณฑ์ของสมาชิกมาจัดการขายหรือแปรรูปออกขายโดยซื้อหรือรวบรวมผลิตผลจากสมาชิก

5. จัดให้มีฉางหรือโรงเรือนการเกษตร เพื่อเก็บรักษาผลิตผลหรือผลิตภัณฑ์
6. จัดให้มียานพาหนะขนส่งเครื่องมือ เครื่องจักรกลหรือปศุสัตว์เกี่ยวกับการผลิตทางการเกษตร สำหรับให้บริการแก่สมาชิก
7. จัดให้มีโรงงานอุตสาหกรรมเพื่อแปรรูปผลิตผลหรือเพื่อผลิตสินค้าที่มีคุณภาพตามความต้องการของตลาด
8. ให้เงินกู้หรือสินเชื่อแก่สมาชิก เพื่อการประกอบอาชีพหรือการใช้จ่ายที่จำเป็น
9. รับฝากเงินจากสมาชิก
10. ฝากหรือรับฝากเงินจากสหกรณ์อื่น
11. กู้ยืมเงินเพื่อใช้เป็นทุนดำเนินงานของสหกรณ์
12. ให้สหกรณ์อื่นกู้ยืมเงิน
13. ส่งเสริมการลงทุนในธุรกิจประกันภัย
14. ให้การสงเคราะห์ตามสมควรแก่สมาชิกและครอบครัวที่ต้องเจอกับพิบัติเกี่ยวกับอาชีพ ตลอดจนการจัดสวัสดิการสังคมในหมู่สมาชิก
15. ส่งเสริมกิจกรรมกลุ่มของสมาชิก กลุ่มสตรีสหกรณ์ กลุ่มเยาวชนสหกรณ์ กลุ่มผู้ใช้น้ำ กลุ่มรวมกันผลิต กลุ่มรวมกันซื้อ กลุ่มรวมกันขาย และกลุ่มออมทรัพย์ ฯลฯ
16. ส่งเสริมการพัฒนาบุคคล ทั้งการศึกษา การพละนันทนาการและทางจิตใจ ให้เป็นครอบครัวที่สุขสมบูรณ์ และรวมเป็นสังคมที่มีสันติสุข
17. ร่วมมือและช่วยเหลือซึ่งกันและกันกับบรรดาสหกรณ์ทั้งปวงอย่างเข้มแข็งในทุกวิถีทางที่จะเป็นไปได้ ทั้งในระดับท้องถิ่น ระดับชาติและระหว่างประเทศ เพื่ออำนวยความสะดวกแก่สมาชิกและส่วนรวม
18. กระทำการต่าง ๆ ตามที่ได้อนุญาตไว้ในกฎหมายว่าด้วยสหกรณ์ เพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ทั้งนี้รวมทั้งการถือกรรมสิทธิ์หรือทรัพย์สินสิทธิครอบครอง ซื้อ แลกเปลี่ยน หรือรับโอน เช่าหรือให้เช่า เช่าซื้อหรือให้เช่าซื้อ จำนองหรือรับจำนอง จำนำหรือรับจำนำ ขายหรือจำหน่ายทรัพย์สิน ตลอดจนดำเนินการอย่างอื่นบรรดาที่เกี่ยวข้องหรือเนื่องในการจัดให้สำเร็จตามวัตถุประสงค์ด้วย (พินธุม, 2530 : 43-44)

นอกจากนี้ พสุ (2533 : 112) ได้กล่าวว่า สหกรณ์การเกษตรในประเทศไทยมีการดำเนินธุรกิจตามวัตถุประสงค์ของสหกรณ์ดังนี้

1. ให้บริการสินเชื่อเพื่อการเกษตร
2. ดำเนินธุรกิจด้านการจัดหาวัสดุการเกษตรและสิ่งอุปโภคบริโภคที่จำเป็นมาจำหน่าย
3. ดำเนินธุรกิจด้านการรวบรวมผลิตผลและผลิตภัณฑ์ออกจำหน่าย
4. ดำเนินธุรกิจการบริการและบำรุงที่ดิน
5. ส่งเสริมความรู้ทางเกษตรแผนใหม่
6. รับฝากเงิน
7. ให้การศึกษาอบรมหลักและวิธีการสหกรณ์

ในทำนองเดียวกัน ประยูร (2540 : 57), กองวิชาการ กรมส่งเสริมสหกรณ์ (2532 : 65), พันธุม (2530 : 43), สนิท (2527 : 25-26), ลัดดาและนรินทร์ (2532 : 156) ได้กล่าวในลักษณะเดียวกันว่า สหกรณ์การเกษตรเป็นนิติบุคคล โดยจดทะเบียนตามพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2511 และได้กำหนดวัตถุประสงค์ของสหกรณ์การเกษตรไว้ 5 ประการ ดังนี้

1. จัดหาทุนให้สมาชิกกู้ยืม เพื่อนำไปลงทุนประกอบอาชีพและใช้จ่ายในครอบครัว โดยคิดดอกเบี้ยในอัตราที่เหมาะสม
2. ส่งเสริมให้สมาชิกรู้จักการออมทรัพย์โดยวิธีฝากเงินทั้งฝากประจำและฝากสะสม
3. ช่วยเหลือสมาชิกในด้านการจัดหาวัสดุอุปกรณ์ทางการเกษตร ตลอดจนสิ่งของอื่น ๆ ที่จำเป็นมาจำหน่ายแก่สมาชิกในราคายุติธรรม
4. ช่วยเหลือสมาชิกในด้านการจำหน่ายผลิตผลของสมาชิกให้ได้ราคาดี ไม่ถูกกดราคาจากพ่อค้าคนกลาง โดยวิธีรวบรวมผลิตผลที่สมาชิกผลิตได้และติดต่อจำหน่ายให้แก่ผู้ซื้อเป็นจำนวนคราวละมาก ๆ ซึ่งทำให้ได้ราคาสูงกว่าสมาชิกจัดการขายกันเอง ทั้งยังมีความเป็นธรรมในด้านการชั่ง ตวง วัด และคุณภาพ และรวมทั้งการแปรรูปผลิตผลของสมาชิกด้วย
5. ส่งเสริมและเผยแพร่วิชาการเกษตรแผนใหม่แก่สมาชิก ทั้งนี้เพื่อให้สมาชิกสามารถลดต้นทุนการผลิตลงได้บ้าง และได้รับผลผลิตเพิ่มสูงขึ้นโดยวิธีการแนะนำพันธุ์พืชที่เหมาะสม แนะนำการใช้ปุ๋ยและยาปราบศัตรูพืช ตลอดจนเทคนิคในการผลิตด้านเกษตรกรรมที่ทันสมัย

สหกรณ์ผู้ปลูกหอมหัวใหญ่ฝาง จำกัด

สหกรณ์ผู้ปลูกหอมหัวใหญ่ฝาง จำกัด ตั้งอยู่ที่ เลขที่ 165 หมู่ 1 ตำบลม่อนปิ่น อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ สหกรณ์ได้รับการจดทะเบียนตามพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2511 เมื่อวันที่ 15 สิงหาคม พ.ศ. 2528 ประเภทสหกรณ์การเกษตร เลขทะเบียน ที่ สทส (ก) 7/2528 มีสมาชิกแรกตั้ง 2,230 คน รวม 85 กลุ่ม มีทุนเรือนหุ้น 111,500 บาท สหกรณ์ได้เริ่มดำเนินงานตั้งแต่วันที่ได้รับการจดทะเบียนเป็นต้นมา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อแก้ไขความเดือดร้อนด้านต่าง ๆ ในการปลูกหอมหัวใหญ่ของเกษตรกร โดยเฉพาะตำบลม่อนปิ่น ตำบลป่องน้ำร้อน ตำบลแม่สุน ตำบลสันทราย ตำบลแม่คะ ตำบลแม่ข่าและตำบลเวียง ซึ่งมีการปลูกหอมหัวใหญ่เป็นจำนวนมาก ปัจจุบันสหกรณ์มีสมาชิกทั้งหมด 3,230 คน รวม 149 กลุ่ม มีทุนเรือนหุ้น 5,297,000 บาท มีพื้นที่ปลูกหอมหัวใหญ่ 9,922 ไร่ สามารถผลิตหอมหัวใหญ่ได้ 40,000 ตัน มีโรงแวนหอมหัวใหญ่ขนาดความจุ 600 ตัน 1 โรง และอาคารห้องเย็นขนาดความจุ 1,500,000 ตัน 1 หลัง (สหกรณ์ผู้ปลูกหอมหัวใหญ่ฝาง จำกัด, 2541)

สหกรณ์ผู้ปลูกหอมหัวใหญ่แม่วาง จำกัด

สหกรณ์ผู้ปลูกหอมหัวใหญ่แม่วาง จำกัด ตั้งอยู่ที่ เลขที่ 8/1 หมู่ที่ 3 ถนนสันป่าดอง-แม่วิน ตำบลบ้านกาด อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่ สหกรณ์ได้รับการจดทะเบียนตามพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2511 เมื่อวันที่ 5 ตุลาคม พ.ศ. 2536 ประเภทสหกรณ์การเกษตร เลขทะเบียน ก.019536 มีเขตท้องที่ดำเนินการในอำเภอแม่วาง เพื่อแก้ไขความเดือดร้อนด้านต่าง ๆ ในการปลูกและผลิตหอมหัวใหญ่ของเกษตรกรอำเภอแม่วางทั้งหมด ปัจจุบันสหกรณ์มีสมาชิกทั้งหมด 1,309 คน รวม 31 กลุ่ม มีทุนเรือนหุ้น 720,110 บาท มีพื้นที่ปลูกหอมหัวใหญ่ 2,502 ไร่ สามารถผลิตหอมหัวใหญ่ได้ 8,756 ตัน (สหกรณ์ผู้ปลูกหอมหัวใหญ่แม่วาง จำกัด, 2541)

บทบาทหน้าที่การดำเนินงานของสหกรณ์การเกษตร

ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจได้ชี้ให้เห็นว่า ในหลาย ๆ ประเทศที่เจริญก้าวหน้าทางเศรษฐกิจนั้น ขบวนการสหกรณ์ได้มีบทบาทอย่างสำคัญในการผลักดันให้เกิดความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจและสังคม สหกรณ์นั้นไม่เพียงแต่เป็นการดำเนินธุรกิจร่วมกันของสมาชิกเท่านั้น แต่งานสหกรณ์ยังสอนให้ประชาชนรู้จักวิธีการแบบประชาธิปไตยและช่วยให้ประชาชนรวมกันเพื่อช่วยตนเองและช่วยกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ รัฐบาลของประเทศเหล่านั้นได้เห็นความสำคัญของสหกรณ์ในการกระจาย

รายได้และขยายความเจริญออกสู่ชนบท จึงได้มีการส่งเสริมให้ประชาชนรวมตัวกันเป็นสหกรณ์ สำหรับประเทศไทยนั้นก็เช่นเดียวกัน รัฐไม่อาจพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศได้อย่างทั่วถึงและมีประสิทธิภาพ รัฐจึงเร่งการส่งเสริมขบวนการสหกรณ์ให้เป็นปึกแผ่น โดยการอบรมให้ประชาชนมีความเข้าใจในหลักสหกรณ์ที่ถูกต้อง เพื่อให้สหกรณ์เป็นแหล่งระดมทรัพย์ ระดมกำลังกาย กำลังความคิด และเป็นพลังในการสร้างความเจริญของประเทศชาติอีกด้านหนึ่งด้วย

สหกรณ์หากมีความเข้มแข็งและมีขนาดการดำเนินงานที่ใหญ่พอ สามารถที่จะช่วยยกระดับความเป็นอยู่ของสมาชิกและสังคมเศรษฐกิจ โดยทำให้เกิดผลตามเป้าหมายเบื้องต้นทางเศรษฐกิจ

4 ประการ คือ

1. การช่วยเหลือในการประกอบอาชีพ ธุรกิจของสหกรณ์นั้นอาจดำเนินงานให้มีขอบข่ายกว้างขวางครอบคลุมกิจการทางเศรษฐกิจหลายประเภท ตั้งแต่การผลิตทางเกษตรกรรม อุตสาหกรรมเกษตร การบรรจุหีบห่อ การจัดจำหน่าย ธุรกิจการบริการ และ สหกรณ์ร้านค้า เป็นต้น
2. บทบาทของสหกรณ์ในการช่วยรักษาเสถียรภาพของราคา สหกรณ์นั้นโดยหลักการแล้วเป็นหน่วยงานที่เกิดจากการร่วมมือร่วมใจของสมาชิกในการที่จะรวมตัวกันเพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และสมาชิกก็จะได้รับผลประโยชน์จากการดำเนินงานของสหกรณ์ในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การกักขังโดยเสียดอกเบี้ยในอัตราต่ำ การรวมกันขายผลผลิตเพื่อให้มีอำนาจต่อรองราคามากขึ้น การซื้อวัสดุอุปกรณ์จากสหกรณ์รวมกันจำนวนมากเพื่อให้ได้ราคาถูกลง และการแบ่งเงินปันผลแก่สมาชิกตามอัตราส่วนแห่งธุรกิจที่ทำกับสหกรณ์ สหกรณ์ไม่ใช่หน่วยธุรกิจที่ต้องการสร้างสมกำไร แต่ต้องการที่จะให้บริการกับสมาชิกและสังคมส่วนรวม
3. สหกรณ์ช่วยพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม โดยการช่วยให้เกิดความจำเริญทางเศรษฐกิจ ความจำเริญทางเศรษฐกิจจะเกิดขึ้น เมื่อหน่วยผลิตได้นำทรัพยากรอันมีอยู่อย่างจำกัดไปใช้ให้เกิดประสิทธิภาพหรือผลตอบแทนสูงสุด สหกรณ์สามารถมีบทบาทโดยการเป็นตัวเชื่อมระหว่างผู้ผลิตกับผู้ซื้อผลผลิต ทำให้เกิดประโยชน์หลายด้านด้วยกันคือ ประการที่หนึ่ง ทำให้ผู้ผลิตทราบว่าสินค้าใดมีผู้ต้องการในปริมาณเท่าไร เพื่อหน่วยผลิตจะได้ผลิตตามจำนวนที่ต้องการ ขจัดความสูญเปล่าในการผลิตเกินความต้องการ ในสินค้าบางชนิด ในขณะที่สินค้าชนิดอื่นมีไม่พอกับความต้องการ อีกประการหนึ่งคือการที่สหกรณ์เป็นผู้จัดจำหน่ายสินค้าบริการเองนั้น เป็นการตัดคนกลางออกไป ทำให้ผู้ขายผลผลิตผ่านสหกรณ์ได้ราคาที่สูงขึ้น และผู้บริโภคซึ่งซื้อสินค้าจากสหกรณ์สามารถซื้อได้ในราคาที่ถูกลงกว่าท้องตลาด

4. สหกรณ์ช่วยให้เกิดความยุติธรรมทางเศรษฐกิจ เนื่องจากความเหลื่อมล้ำกันมากใน ฐานะทางเศรษฐกิจ ทำให้สภาพสังคมเกิดความยุ่งยากสับสน เกิดปัญหาอาชญากรรม ขึ้นมาก สร้างความเดือดร้อนให้กับประชาชน หากขบวนการสหกรณ์มีความเข้มแข็ง ประกอบธุรกิจหลายด้าน ย่อมจะช่วยรักษาสภาพประโยชน์ของสมาชิกให้ได้ประโยชน์ จากการขายผลผลิตในราคาที่สูง เพราะตัดพ่อค้าคนกลางออกไป นอกจากนี้สหกรณ์ ยังนำผลกำไรมาเฉลี่ยคืนให้กับสมาชิกตามส่วนแห่งธุรกิจที่สมาชิกทำกับสหกรณ์ (อัญชลี, 2531 : 26-28)

สหกรณ์การเกษตรมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจของสมาชิก อันได้แก่ การผลิต การแปรรูป การตลาดและการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ บทบาทของสหกรณ์การ เกษตรก็คือการพัฒนาตัวเกษตรกร ดังนั้นสหกรณ์การเกษตรจึงเป็นเครื่องมือหรือหนทางที่จะนำไป สู่จุดหมายสุดท้ายคือตัวเกษตรกร บทบาทของสหกรณ์การเกษตรในการพัฒนาการเกษตรอาจ พิจารณาได้ ดังนี้

1. ส่งเสริมการผลิต กลุ่มเกษตรกรและสหกรณ์การเกษตรทำธุรกิจกับสมาชิก โดยจัด บริการด้านปัจจัยการผลิต หรือให้บริการในด้านการจำหน่ายในราคาและเงื่อนไขที่ สมควร เช่น การให้เงินกู้เพื่อการผลิต การจำหน่ายวัสดุอุปกรณ์การเกษตร การให้ บริการเกี่ยวกับเครื่องจักรกลการเกษตร และบริการส่งเสริมและเผยแพร่วิชาการเกษตร แขนงใหม่ ปัจจัยเหล่านี้ช่วยให้เกษตรกรสามารถนำเทคโนโลยีที่เหมาะสมไปใช้ ปรับปรุงการผลิตให้มีผลผลิตต่อไร่เพิ่มขึ้น มีคุณภาพดีขึ้น ลดต้นทุนการผลิต ช่วยให้ เกษตรกรมีรายได้เพิ่มขึ้น
2. ด้านการตลาด กลุ่มเกษตรกรและสหกรณ์ทำหน้าที่รวบรวมผลิตผลของบรรดาสมาชิก เพื่อจัดการขายร่วมกันในตลาดปลายทาง ซึ่งสหกรณ์การเกษตรมีตลาดปลายทางทั้งใน ประเทศและต่างประเทศ หรือจัดการแปรรูปผลิตผลเป็นผลิตภัณฑ์สำเร็จรูปหรือกึ่ง สำเร็จรูป ซึ่งจะทำได้ราคาสูงขึ้น มูลค่าเพิ่มของผลิตผลที่แปรรูปก็จะตกแก่สมาชิก และถ้าหากสหกรณ์ทั้งระบบหรือที่เรียกว่าขบวนการสหกรณ์การเกษตรมีการเชื่อมโยง ธุรกิจการตลาดและการแปรรูปเข้าด้วยกัน โดยสหกรณ์ท้องถิ่นทำหน้าที่รวบรวม ผลิตผล จัดชั้นคุณภาพ เก็บรักษาและขนส่ง สหกรณ์ชั้นสูงทำการแปรรูปและขายส่ง ตามแผนการตลาดซึ่งสอดคล้องกับแผนการผลิตแล้ว ย่อมจะทำให้ราคาผลิตผลการ เกษตรมีเสถียรภาพและเป็นผลดีแก่เกษตรกรผู้ผลิตอย่างแน่นอน การตลาดแบบ สหกรณ์นี้ นอกจากมีผลในการลดขั้นตอนของคนกลางที่เกินความจำเป็นออกแล้ว ยังมีส่วนในการพัฒนาระบบธุรกิจการเกษตร ซึ่งเป็นผลดีแก่เกษตรกรทั่วไปด้วย

3. ส่งเสริมการออมทรัพย์ กลุ่มเกษตรกรและสหกรณ์การเกษตรมีวัตถุประสงค์อย่างหนึ่งคือ การส่งเสริมการออมทรัพย์ โดยให้สมาชิกฝากเงินไว้ในกลุ่มและสหกรณ์ท้องถิ่นของคน และโดยวิธีเชื่อมโยงการให้สินเชื่อกับธุรกิจการซื้อและธุรกิจการขายที่กลุ่มเกษตรกรและสหกรณ์ได้กระทำกับสมาชิก ทำให้สมาชิกสามารถใช้บัญชีเงินฝากในกลุ่มเกษตรกรและสหกรณ์ที่ประสบความสำเร็จทางธุรกิจ และสามารถยกระดับรายได้ของสมาชิกให้สูงขึ้น คือมีเงินฝากของสมาชิกเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะในฤดูที่สมาชิกรวบรวมผลผลิตให้กลุ่มเกษตรกรและสหกรณ์จัดการขาย
4. ส่งเสริมความรู้เกี่ยวกับอาชีพและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ กลุ่มเกษตรกรและสหกรณ์การเกษตรระดับท้องถิ่น แบ่งสมาชิกเป็นกลุ่ม ๆ ตามลักษณะอาชีพที่คล้ายคลึงกันและอยู่ในท้องถิ่นเดียวกัน เพื่อประโยชน์แก่งานส่งเสริมและเผยแพร่ ทั้งในด้านการเกษตรและสหกรณ์ กลุ่มสมาชิกเหล่านี้จะมีการประชุมเป็นคราว ๆ เพื่อแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่มีผลกระทบต่อสมาชิกร่วมกันตาม “หลักกิจกรรมกลุ่มแก้ปัญหา” ในโอกาสนี้ หน่วยงานส่งเสริมของรัฐบาล เช่น งานส่งเสริมการเกษตร ป่าไม้ ปศุสัตว์ ประมง ชลประทาน พัฒนาที่ดิน โดยส่งเจ้าหน้าที่เข้าไปให้คำแนะนำชี้แจงและช่วยเหลือในด้านการใช้และอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติได้โดยสะดวก สมาชิกเกษตรกรก็จะได้รับความรู้และข่าวสารเกี่ยวกับการประกอบอาชีพ การใช้และอนุรักษ์ดิน น้ำ ป่าไม้ และแหล่งประมงอย่างถูกต้องเหมาะสม
5. เสริมสร้างคุณธรรมและปรับปรุงคุณภาพชีวิตของเกษตรกร หลักการและอุดมการณ์ของสหกรณ์ ซึ่งตั้งอยู่บนรากฐานของการช่วยตนเอง การร่วมมือช่วยเหลือกัน ช่วยเสริมสร้างคุณธรรมให้แก่เกษตรกร เช่น การประหยัดและการออมทรัพย์ ซึ่งเป็นพฤติกรรมเบื้องต้นในการช่วยตนเองและการขจัดความยากจนของคนเรา การพึ่งตนเองเป็นแรงจูงใจและส่งเสริมให้ขยันขันแข็งและเพียรพยายามในการดำรงชีวิต และสร้างฐานะสหกรณ์การเกษตร ฝึกให้เกษตรกรรู้จักการปกครองตามหลักประชาธิปไตย และความยุติธรรมในสังคม

นอกจากนั้นสหกรณ์การเกษตรยังมีบทบาทในการกระจายการบริการทางสังคมให้ถึงมือเกษตรกร ประการสำคัญคือ การศึกษา สหกรณ์การเกษตรขั้นปฐมทุกสหกรณ์ มีหน้าที่ให้การศึกษานอกระบบแก่สมาชิก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องการประกอบอาชีพ การดำรงชีพอนามัย อาหารและโภชนาการและการวางแผนครอบครัว อันเป็นการปรับปรุงคุณภาพชีวิตของเกษตรกร (สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2530 : 522-523)

การดำเนินธุรกิจของสหกรณ์การเกษตรก็เพื่อให้สมาชิกดำเนินกิจการร่วมกันและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่สมาชิกทั้งทางเศรษฐกิจและสังคมเป็นการแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนในการประกอบอาชีพและช่วยยกฐานะความเป็นอยู่ของสมาชิกให้ดีกว่าเดิม ธุรกิจที่สำคัญ ๆ ของสหกรณ์การเกษตรได้รวมเอาธุรกิจของสหกรณ์เอกประสงค์หลาย ๆ สหกรณ์เข้าเป็นสหกรณ์เดียว โดยปรับปรุงการดำเนินงานของสหกรณ์เอกประสงค์แต่ละประเภทให้เหมาะสมกับสภาพการณ์ของประเทศ (วารารณ, 2536 : 110) สหกรณ์การเกษตรที่ดำเนินธุรกิจครบตามวัตถุประสงค์ของการจัดตั้ง จะให้บริการแก่สมาชิกในด้านต่าง ๆ ดังนี้

1. ธุรกิจเกี่ยวกับการเงิน

1.1 การให้เงินกู้ สหกรณ์การเกษตรจ่ายเงินกู้ให้สมาชิก 2 ประเภท คือ เงินกู้ระยะสั้นเป็นเงินกู้เพื่อใช้ในการเกษตรสำหรับฤดูกาลหนึ่ง ๆ และเงินกู้ระยะปานกลาง เป็นเงินกู้เพื่อลงทุนในทรัพย์สินการเกษตร ซึ่งโดยปกติใช้ประโยชน์ได้เกินกว่าฤดูกาลเพาะปลูกหนึ่ง ๆ

1.2 การรับฝากเงิน เพื่อส่งเสริมให้สมาชิกรู้จักการออมทรัพย์ โดยสหกรณ์จะรับเงินฝากจากสมาชิก 2 ประเภท คือ เงินฝากออมทรัพย์และเงินฝากประจำ

2. ธุรกิจการขายหรือการรวบรวมผลิตผลของสมาชิกจัดการขาย สหกรณ์รวบรวมผลิตผลของสมาชิกออกขายให้ได้ราคาที่เป็นธรรม โดยจะจัดหาตลาดเพื่อจำหน่ายผลิตผลของสมาชิกด้วย

3. ธุรกิจซื้อหรือการจัดหาสิ่งของที่จำเป็นมาขายแก่สมาชิก สหกรณ์สอบถามความต้องการสินค้าต่าง ๆ ของสมาชิก ค่อยจากนั้นจะจัดหาสินค้ามาจำหน่ายให้ตรงกับความต้องการของสมาชิก

4. ธุรกิจการบริการและบำรุงที่ดิน สหกรณ์จัดให้มีการติดตั้งเครื่องย่นค้สูบน้ำ สร้างทำนบเหมืองฝาย จัดระบบการส่งน้ำให้แก่พื้นที่การเกษตรของสมาชิก ทั้งนี้ต้องอยู่ภายในขอบเขตความสามารถของสหกรณ์ที่จะกระทำได้ โดยสหกรณ์จะเรียกเก็บเงินค่าบริการตามความเหมาะสม

5. การส่งเสริมการเกษตร สหกรณ์จัดให้มีการแนะนำความรู้ด้านวิชาการเกษตร เพื่อให้สมาชิกนำความรู้ที่ได้รับไปปรับปรุงการผลิตให้ได้ผลดีต่อไป

6. การให้การศึกษ้อบรม สหกรณ์จัดให้มีการศึกษ้อบรมหลักวิธีการสหกรณ์แก่สมาชิก คณะกรรมการดำเนินการและเจ้าหน้าที่ของสหกรณ์อยู่เสมอ เพื่อให้เข้าใจถึงอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบที่แต่ละคนมีต่อสหกรณ์ (กองวิชาการ กรมส่งเสริมสหกรณ์, 2535 : 33)

สหกรณ์เป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพยิ่งในการยกฐานะความเป็นอยู่และระดับการครองชีพของประชาชน ส่งเสริมการศึกษาสามัคคีธรรม พัฒนาทรัพยากรมนุษย์และการปกครองระบอบประชาธิปไตย ดังในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ตั้งแต่ฉบับที่ 1 เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน จะเห็นว่ารัฐบาลของประเทศไทยได้ให้ความสนใจและสนับสนุนงานสหกรณ์เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ โดยเฉพาะในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 5 ได้มีการกำหนดให้รวมสถาบันเกษตรกรในชนบทเป็นสหกรณ์การเกษตรเพียงสถาบันเดียว โดยมุ่งหวังให้สหกรณ์การเกษตรเป็นสถาบันหลักในการพัฒนาประเทศโดยตรง

กล่าวโดยสรุป คือ สหกรณ์การเกษตรมีบทบาทในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมดังนี้

1. บทบาทในการพัฒนาเศรษฐกิจ โดยสหกรณ์ทำหน้าที่ในรูปลักษณะต่าง ๆ คือ
  - 1.1 ด้านเป็นสถาบันการเงิน ซึ่งช่วยให้เกษตรกรได้กู้ยืมเงินในอัตราดอกเบี้ยที่ถูกต้องตามกฎหมาย เกษตรกรไม่จำเป็นต้องไปกู้ยืมเงินจากแหล่งเงินกู้นอกระบบ
  - 1.2 ด้านการบริการ สหกรณ์การเกษตรเป็นสหกรณ์อเนกประสงค์ คือทำธุรกิจหลาย ๆ ด้านด้วยกัน เช่น ธุรกิจซื้อ และมีการให้บริการหลาย ๆ ด้าน เช่น บริการด้านการส่งเสริมการเกษตรและบริการด้านการจัดหาวัสดุสำหรับทำการเกษตร
  - 1.3 ด้านการจัดตลาด ธุรกิจอีกด้านหนึ่งของสหกรณ์การเกษตร คือ ธุรกิจการขาย โดยสหกรณ์การเกษตรจะเป็นตัวกลางในการรวบรวมผลิตผลทางการเกษตรจากสมาชิกและจัดตลาดให้แก่สมาชิกได้ขายผลิตผลในราคาที่ยุติธรรม

2. บทบาทในการพัฒนาสังคม

นอกจากสหกรณ์การเกษตรจะสร้างความเจริญทางด้านวัตถุแล้ว สหกรณ์การเกษตรยังมุ่งสร้างความเจริญทางด้านวัฒนธรรมและศีลธรรมอันดีในหมู่สมาชิกอีกด้วย โดยสหกรณ์การเกษตรเป็นสถาบันชนบทที่มีขอบเขตของการดำเนินงานกว้างขวาง เป็นศูนย์กลางในการแลกเปลี่ยนและเผยแพร่ข่าวสารทางเกษตรและข่าวสารอื่น ๆ เป็นศูนย์กลางในการพบปะสังสรรค์ แลกเปลี่ยนความรู้ในหมู่สมาชิก ตลอดจนเป็นศูนย์กลางในการให้การศึกษา บรรยาย อภิปราย เพื่อแก้ปัญหาและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในด้านเศรษฐกิจและด้านสังคมอื่น ๆ อีกด้วย (วราวรรณ, 2536 : 91-92)

สถานการณ์การผลิตและการตลาดของผลผลิตหอมหัวใหญ่

หอมหัวใหญ่เป็นพืชผักที่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจของโลกชนิดหนึ่ง สามารถนำมาบริโภคได้ทั้งหัวสด และหอมหัวใหญ่ที่นำไปทำการแปรรูป การปลูกหอมหัวใหญ่ในประเทศไทยจะให้ผลผลิตปีละ 1 ครั้ง แหล่งผลิตหอมหัวใหญ่ที่สำคัญของประเทศไทยได้แก่ จังหวัดเชียงใหม่และจังหวัดกาญจนบุรี

พันธุ์หอมหัวใหญ่ที่เกษตรกรนิยมปลูก ได้แก่ พันธุ์กราเน็กซ์ ลักษณะประจำพันธุ์ คือหัวมีลักษณะค่อนข้างกลม คอเล็ก เปลือกสีน้ำตาลปนเหลือง เนื้อมีสีขาว ส่วนมากนิยมเพาะกล้าแล้วย้ายไปปลูก ดินที่ปลูกควรเป็นดินร่วนหรือดินร่วนปนทราย มีอายุการเก็บเกี่ยวประมาณ 150 วัน นับตั้งแต่เริ่มปลูก การเก็บเกี่ยวจะใช้จอบหรือเสียมขุดลงไปดินลึกกว่าระดับของหัวหอมเล็กน้อยหรือถ้าหัวหอมลอยอยู่ก็สามารถถอนขึ้นมาได้เลย เสร็จแล้วนำมาผึ่งในที่ร่มให้แห้งสนิท แล้วใช้มีดตัดตรงคอหอมให้สูงจากหัวประมาณ 2-3 เซนติเมตร การตัดรากก็ควรให้ชิดกับหัวและตัดเมื่อรากแห้งแล้ว จากนั้นนำหอมหัวใหญ่มัดขนาดตามเส้นผ่าศูนย์กลางของหัวเป็นประเภท ๆ ไป (วิณา, 2538 : 35-36)

1. สถานการณ์การผลิต

ปีเพาะปลูก 2541/42 มีผลผลิตหอมหัวใหญ่ทั้งประเทศ 75,746 ตัน ลดลงจากปี 2540/41 ซึ่งผลิตได้ 92,176 ตัน คิดเป็นร้อยละ 17.82 เนื่องจากแหล่งผลิตที่อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งเป็นแหล่งผลิตที่ใหญ่ที่สุดในประเทศได้รับความเสียหายจากฝนตกและพายุลูกเห็บในช่วงเก็บเกี่ยวและเนื่องมาจากมาตรการของรัฐที่ลดปริมาณการผลิตเพื่อไม่ให้ผลผลิตล้นตลาด โดยการควบคุมการจัดสรรเมล็ดพันธุ์หอมหัวใหญ่อย่างต่อเนื่อง

เป้าหมายการผลิตหอมหัวใหญ่ ปี 2542/43 คาดว่าจะมีพื้นที่ปลูก 15,397 ไร่ ผลผลิต 55,045 ตัน หรือ 77,480 ตันสด จำนวนเมล็ดพันธุ์ที่ต้องนำเข้า 13,900 ปอนด์ เพื่อสำรองความงอก 14 ปอนด์ รวมเป็น 13,914 ปอนด์ หรือ 6.311 ตัน โดยจัดสรรพื้นที่ปลูกและเมล็ดพันธุ์หอมหัวใหญ่ตามแหล่งผลิตต่าง ๆ คือ เชียงใหม่ กาญจนบุรี เชียงรายและนครสวรรค์

2. สถานการณ์การค้า

2.1 การใช้ภายในประเทศ

ความต้องการบริโภคหอมหัวใหญ่ภายในประเทศ ประมาณปีละ 47,000 ตัน แยกเป็นบริโภคในรูปหัวหอมสดปีละ 42,000 ตัน และใช้เป็นวัตถุดิบในโรงงานผลิตภัณฑ์อาหารแปรรูปต่าง ๆ ประมาณ 5,000 ตัน (โดยมีอัตราการบริโภคหอมหัวใหญ่ของคนไทยโดยเฉลี่ยประมาณคนละ 0.588 กิโลกรัมต่อปี)

2.2 การส่งออก

ปี 2541 (มกราคม-พฤศจิกายน) ส่งออกหอมหัวใหญ่สดหรือแช่เย็นและผลิตภัณฑ์หอมหัวใหญ่ 5,116 ตัน มูลค่า 102.76 ล้านบาท เทียบกับช่วงเดือนเดียวกันของปี 2540 ส่งออกได้ 4,160 ตัน มูลค่า 52.98 ล้านบาท ปริมาณและมูลค่าส่งออกเพิ่มขึ้นคิดเป็นร้อยละ 22.98 และ 93.96 ตามลำดับ ตลาดส่งออกที่สำคัญคือประเทศญี่ปุ่น ซึ่งนำเข้าจากประเทศไทยประมาณร้อยละ 85 ของการส่งออกทั้งหมด

ในปี 2542 การส่งออกหอมหัวใหญ่ของประเทศพบว่า นอกจากประเทศญี่ปุ่นซึ่งเป็นผู้รับซื้อรายใหญ่แล้ว ยังมีประเทศมาเลเซีย สิงคโปร์ และประเทศอื่น ๆ หันมำนำเข้าหอมหัวใหญ่จากประเทศไทย ซึ่งน่าจะทำให้การส่งออกหอมหัวใหญ่เพิ่มขึ้น แต่เนื่องจากภาวะวิกฤตเศรษฐกิจโลก รวมทั้งการที่ค่าเงินบาทแข็งตัวขึ้น ที่อาจจะทำให้การส่งออกสินค้าเกษตรของไทยต้องประสบปัญหาการแข่งขันกับผู้ผลิตอื่น จึงคาดว่าแนวโน้มการส่งออกจะลดลง

2.3 การนำเข้า

ปี 2541 ตามพันธกรณีที่ต้องเปิดตลาดกับ WTO ชุมชนสหกรณ์ผู้ปลูกหอมหัวใหญ่แห่งประเทศไทย จำกัด จะต้องนำเข้าหอมหัวใหญ่ 353.67 ตัน อัตราภาษีในโควตาร้อยละ 27 อัตราภาษีนอกโควตาร้อยละ 151.60 จากรายงานเบื้องต้นของกระทรวงพาณิชย์ ณ วันที่ 16 ธันวาคม 2541 มีการยื่นขอหนังสือรับรองและนำเข้าในโควตาประมาณ 133.66 ตัน นอกโควตา 31.10 ตัน สำหรับการนำเข้า ตามรายงานของกรมศุลกากร ปี 2541 (มกราคม-พฤศจิกายน) มีการนำเข้ารวม 332.71 ตัน มูลค่า 4.68 ล้านบาท เทียบกับช่วงเดือนเดียวกันของ ปี 2540 นำเข้าปริมาณ 493.91 ตัน มูลค่า 6.85 ล้านบาท ลดลงคิดเป็นร้อยละ 32.64 และ 31.68 ตามลำดับ นอกจากนี้ยังพบว่ามีกรลักลอบนำเข้าตามบริเวณชายแดนและจากการจับกุมการลักลอบนำเข้าหอมหัวใหญ่ของกรมศุลกากร ปี 2541 (มกราคม-มิถุนายน) จับกุมได้ 72.20 ตัน มูลค่า 1.17 ล้านบาท

ในปี 2542 นอกจากชุมนุมสหกรณ์ผู้ปลูกหอมหัวใหญ่แห่งประเทศไทย จำกัด จะต้องนำเข้าในโควตาจำนวน 357.44 ตัน อัตราภาษีร้อยละ 27 ตามข้อตกลงของ WTO แล้ว คาดว่าจะมีบริษัทผู้ผลิตอาหารสำเร็จรูปที่ใช้ผลิตภัณฑ์หอมหัวใหญ่จากต่างประเทศเป็นวัตถุดิบในการผลิต จะขอรับสิทธิในการนำเข้าหอมหัวใหญ่แปรรูปดังกล่าว

2.4 ราคา

ในปี 2541 ราคาหอมหัวใหญ่เพิ่มสูงขึ้นทุกระดับดังนี้

ราคาที่เกษตรกรขายได้ในปี 2541 (มกราคม-เมษายน) หอมหัวใหญ่เบอร์ 1 ที่เกษตรกรขายได้เฉลี่ยโลกรัมละ 13.31 บาท เพิ่มจาก 5.04 บาทของช่วงเวลาเดียวกันของปี 2540 ร้อยละ 164.08

ราคาสำหรับราคาขายส่ง ปี 2541 เฉลี่ยโลกรัมละ 17.60 บาท เพิ่มขึ้นจาก 14.13 บาท ของช่วงเดือนเดียวกันของปี 2540 ร้อยละ 24.56

ราคาส่งออก เอฟ.โอ.บี ปี 2541 (มกราคม – พฤศจิกายน) เฉลี่ยโลกรัมละ 19.88 บาท เพิ่มขึ้นจาก 7.25 บาท ของช่วงเดือนเดียวกันของปี 2540 ร้อยละ 174.21

ในปี 2542/43

คาดว่าราคาหอมหัวใหญ่ ปี 2542/43 จะมีแนวโน้มสูงขึ้น เนื่องจากในปีที่ผ่านมาผลผลิตเพิ่มขึ้นเกินเป้าหมายที่กำหนดจึงทำให้ราคาตกต่ำ แต่ในปีนี้อาจว่าผลผลิตจะลดลงเมื่อเทียบกับปี 2541/42 ประกอบกับความต้องการส่งออกยังคงเพิ่มขึ้นจึงคาดว่าเกษตรกรจะจำหน่ายผลผลิตได้ในราคาดีทั้งในและนอกประเทศ (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2542 : 13-15)

ปัญหาการผลิตและการตลาดหอมหัวใหญ่

1) ปัญหาด้านการผลิต

1. การผลิตต้องอาศัยธรรมชาติ ทั้งนี้เนื่องจากหอมหัวใหญ่จะให้ผลผลิตสูงคุณภาพดีในช่วงอากาศที่เย็น ดังนั้นในฤดูแล้งหรือฤดูฝน หอมหัวใหญ่ที่ปลูกจะให้ผลผลิตคุณภาพต่ำ
2. พันธุ์หอมหัวใหญ่ที่ใช้ยังไม่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมของประเทศไทย ปัจจุบันพันธุ์หอมหัวใหญ่ที่ปลูกในประเทศไทยส่วนมาก ได้แก่ พันธุ์ Asgrow 33 , พันธุ์ Asgrow 429 และ พันธุ์ Superex ซึ่งพันธุ์เหล่านี้เป็นพันธุ์

ถูกผสม การเจริญเติบโตยังแปรปรวนตามสภาพแวดล้อม ถ้าอากาศเย็นมาก และหนาวเกินไปหัวจะเบี้ยว แบน แผล หัวใหญ่ คอใหญ่และเน่าง่าย คุณภาพต่ำ ถ้าอากาศร้อน หัวจะเล็ก ฝิบ ผลผลิตต่ำ คุณภาพต่ำ

3. มีการลักลอบนำเมล็ดพันธุ์เข้ามาปลูก จากการที่คณะกรรมการจัดการการผลิตและการตลาด ได้มีการกำหนดเป้าหมายการผลิตหอมหัวใหญ่ตามความต้องการของตลาดภายในประเทศและตลาดส่งออก และควบคุมการนำเข้าเมล็ดพันธุ์ เพื่อปลูกให้ได้ผลผลิตตามเป้าหมาย การควบคุมดังกล่าวทำให้มีการลักลอบนำเข้ามาเมล็ดพันธุ์มาปลูก ทำให้ไม่สามารถควบคุมปริมาณผลผลิตได้ตามต้องการ

4. ขาดเทคโนโลยีการผลิต ยังมีการวิจัยเทคโนโลยีการผลิตอยู่น้อยมาก ทั้งด้านการปลูก ระยะเวลาปลูก การใช้ปุ๋ย การใช้ยาปราบศัตรูพืช การให้น้ำที่ถูกต้อง การเก็บเกี่ยว ตลอดจนวิทยาการก่อนและหลังการเก็บเกี่ยว

5. ผลผลิตที่มีคุณภาพส่งออกมีจำกัด เนื่องจากขาดเทคโนโลยีการผลิต ทำให้หอมหัวใหญ่ที่ผลิตได้มีคุณภาพตรงตามมาตรฐานในการส่งออกเพียงร้อยละ 30-50 ของผลผลิตทั้งหมด

6. ขาดแคลนสินเชื่อ เกษตรกรผู้ปลูกหอมหัวใหญ่ส่วนใหญ่ต้องใช้สินเชื่อ มีส่วนน้อยที่สามารถใช้สินเชื่อที่ทางราชการจัดสรร ดังนั้นเกษตรกรส่วนใหญ่จึงใช้สินเชื่อในระบบ กู้ยืมจากพ่อค้าในท้องถิ่นและที่สำคัญขายหอมหัวใหญ่กับพ่อค้า แทนที่จะขายผลผลิตให้สหกรณ์ตนเอง

2) ปัญหาด้านการตลาด

1. ราคาหอมหัวใหญ่ตกต่ำ เนื่องจากมีผลผลิตหอมหัวใหญ่ออกมามากเกินเป้าหมาย ทำให้มีหอมหัวใหญ่ค้างสต็อก ประกอบกับมีผลผลิตที่ออกเร็วกว่ากำหนด ทำให้ผลผลิตเกินเป้าหมายที่กำหนด ราคาจึงตกต่ำ

2. มีการลักลอบนำเข้าหอมหัวใหญ่จากต่างประเทศ เช่น มาเลเซีย ซึ่งราคาต่ำกว่าหอมหัวใหญ่ที่ผลิตได้ภายในประเทศ

3. ตลาดส่งออก เช่น ญี่ปุ่นชะลอการซื้อหอมหัวใหญ่จากประเทศไทย (วิไล, 2538 : 45-46)

นโยบาย/มาตรการในการแก้ไขปัญหาการผลิตและการตลาดหอมหัวใหญ่

1. การจัดการผลิตและการตลาดหอมหัวใหญ่

1.1 กำหนดเป้าหมายการผลิตและจัดสรรพื้นที่ปลูกในแหล่งผลิตสำคัญ

1.2 มาตรการด้านการผลิต

- กำหนดเขตเกษตรเศรษฐกิจและจดทะเบียนผู้ปลูกหอมหัวใหญ่
- กำหนดระยะเวลาปลูกในแต่ละแหล่งให้ผลผลิตทยอยออกสู่ตลาด
- ปรับปรุงคุณภาพผลผลิตให้ได้มาตรฐานส่งออก
- ลดพื้นที่ปลูกหอมหัวใหญ่ โดยให้ปลูกมันฝรั่งแทน
- ให้สหกรณ์กำกับดูแลการผลิต ตามที่กำหนดไว้ในเป้าหมายการผลิต

1.3 มาตรการด้านการตลาด

- แทรกแซงตลาดหอมหัวใหญ่เมื่อมีความจำเป็น โดยมีเงื่อนไขเฉพาะเกษตรกรที่เป็นสมาชิกสหกรณ์และปลูกจริงเท่านั้น
- เร่งรัดและขยายตลาดส่งออกหอมหัวใหญ่
- สนับสนุนสินเชื่อดอกเบี้ยต่ำ
- สนับสนุนโรงเรือนรวบรวมผลผลิต

1.4 มาตรการอื่น ๆ เช่น ปรามปรามการลักลอบนำเข้าหอมหัวใหญ่และเมล็ดพันธุ์หอมหัวใหญ่อย่างจริงจังและต่อเนื่อง

2. กรณีที่เกิดปัญหาาราคาหอมหัวใหญ่ตกต่ำ ได้มีการจัดสรรเงินจากกองทุนรวมเพื่อช่วยเหลือเกษตรกรโดยการแทรกแซงตลาดหอมหัวใหญ่ เช่น ปีการผลิต 2540/41 คณะกรรมการนโยบายและมาตรการช่วยเหลือเกษตรกร(คชก.) ได้อนุมัติเงินทุนหมุนเวียนปลอดดอกเบี้ย 60.5 ล้านบาท ให้กรมการปกครองกระทรวงมหาดไทยนำไปให้จังหวัดเชียงใหม่จัดสรรให้ผู้ประกอบการค้าที่เข้าร่วมโครงการยืมไปปรับซื้อหอมหัวใหญ่จากเกษตรกร ในอำเภอสันป่าตอง/แม่วาง ประมาณ 3,500 ตัน และอำเภอฝาง/ไชยปราการ ประมาณ 10,746 ตัน ระยะเวลาโครงการ มีนาคม-มิถุนายน 2541 โดยไม่ให้หักค่าใช้จ่ายและภาระการขาดทุนใด ๆ ที่เกิดขึ้นจากการดำเนินการ ทั้งนี้ให้ดำเนินการเมื่อเห็นว่าราคาหอมหัวใหญ่ต่ำกว่าหรือคาดว่าจะต่ำกว่าราคาระบุเป้าหมายนำเข้า (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2542 : 13-15)

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผลการวิจัยของ นิตยา (2532) ได้ศึกษาเกี่ยวกับ บทบาทของสหกรณ์เครดิตยูเนียนต่อชุมชน ตามธรรมชาติของคณะกรรมการและสมาชิกในจังหวัดลำปาง พบว่า ธรรมชาติของกรรมการและสมาชิกที่มีต่อบทบาทสหกรณ์เครดิตยูเนียนในชุมชนทั้ง 5 บทบาทนั้น กรรมการและสมาชิกมีธรรมชาติต่อบทบาทการส่งเสริมการช่วยเหลือตนเองอยู่ในระดับมาก มีธรรมชาติต่อบทบาทการใช้และพัฒนาทรัพยากรในท้องถิ่นอยู่ในระดับปานกลาง มีธรรมชาติต่อบทบาทการร่วมมือและประสานงานกับหน่วยงานภายนอกอยู่ในระดับปานกลางเช่นเดียวกัน สำหรับบทบาทการมีส่วนร่วมของสมาชิกและบทบาทการดำเนินงานตามหลักประชาธิปไตย พบว่า กรรมการมีธรรมชาติต่อบทบาททั้งสองสูงกว่าสมาชิก และเมื่อนำบทบาทสหกรณ์เครดิตยูเนียนทั้ง 5 บทบาทมารวมกันแล้ว สรุปผลได้ว่า กรรมการมีธรรมชาติต่อบทบาทสหกรณ์เครดิตยูเนียนโดยส่วนรวมสูงกว่าสมาชิก และผู้วิจัยได้มีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการดำเนินงานของสหกรณ์ว่าสหกรณ์ควรจัดให้มีการอบรมเกี่ยวกับหลักการของสหกรณ์ตลอดจนระเบียบข้อบังคับอื่น ๆ ให้เป็นที่เข้าใจทั้งกรรมการและสมาชิก ทั้งนี้เพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติให้สอดคล้องกัน อันเป็นผลนำไปสู่ความสำเร็จของสหกรณ์ สำหรับการจัดอบรมนั้นควรจัดในช่วงที่สมาชิกส่วนใหญ่ว่างเว้นจากฤดูกาลทำนา เพื่อให้สมาชิกได้มาอบรมโดยพร้อมเพรียงกัน โดยต้องจัดให้มีการประชาสัมพันธ์ให้ทราบทั่วถึงกันและที่สำคัญองค์กรที่ทำหน้าที่ในด้านให้การศึกษอบรมควรร่วมมือและประสานงานให้สอดคล้องกันด้วย ในลักษณะเดียวกัน

การวิจัยของ อนุมศรี (2537) ได้ศึกษาองค์การเพื่อการเกษตร : กรณีสหกรณ์การเกษตรเพื่อการตลาดลูกค้า ธ.ก.ส. สาขาเชียงใหม่ จำกัด และสหกรณ์การเกษตรสันป่าตอง จำกัด พบว่า แต่ละองค์กรมีเป้าหมายในการดำเนินงานเหมือนกัน คือ เพื่อช่วยให้เกษตรกรมีฐานะความเป็นอยู่ดีขึ้น ส่งเสริมให้มีพลังอำนาจในการต่อรองในหมู่เกษตรกร การดำเนินงานของทั้งสององค์กรให้ความสำคัญพอใจระดับกลางแก่สมาชิกและผู้วิจัยได้กล่าวเพิ่มเติมเกี่ยวกับการดำเนินของสหกรณ์ว่า สหกรณ์จะประสบความสำเร็จได้นั้นจะต้องมีการให้การศึกษาศึกษาและฝึกอบรมแก่สมาชิก กรรมการดำเนินงาน ผู้จัดการตลอดจนถึงเจ้าหน้าที่ของสหกรณ์ การให้การศึกษาศึกษาและฝึกอบรมจะมีผลทำให้คณะกรรมการดำเนินการและผู้จัดการสหกรณ์สามารถบริหารงานและกำหนดนโยบายในการดำเนินงานสหกรณ์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเกิดการสนับสนุนธุรกิจจากฝ่ายสมาชิกที่มีการประสานงานกันเป็นอย่างดี เพื่อให้สหกรณ์ประสบความสำเร็จ เช่นเดียวกับที่ สาโรช (2537) ได้วิจัยถึง ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อสมาชิกภาพของเกษตรกรผู้เป็นสมาชิกและไม่เป็นสมาชิกสหกรณ์การเกษตรสันป่าตอง จำกัด จังหวัดเชียงใหม่ โดยได้ให้ข้อเสนอแนะจากการวิจัยเกี่ยวกับการดำเนินงานของสหกรณ์ว่า การที่สหกรณ์การเกษตรจะประสบความสำเร็จและสามารถพัฒนาต่อไปได้ สหกรณ์

การเกษตรควรมีการดำเนินงานที่ตอบสนองต่อความต้องการของสมาชิกดังนี้ สหกรณ์ควรมีการมุ่งเน้นพัฒนาการด้านการประชาสัมพันธ์เผยแพร่ความรู้และข่าวสารของสหกรณ์ให้ทั่วถึงมากขึ้น สหกรณ์ควรมีการส่งเสริมให้เกษตรกรรายย่อยที่มีพื้นที่ถือครองน้อยได้ทำการเกษตรแบบที่ใช้พื้นที่ไม่มากแต่ได้ผลตอบแทนสูงและใช้เวลาในการผลิตสั้น สหกรณ์ควรจัดตั้งแผนกให้บริการเครื่องจักรกลการเกษตรเพื่อสนับสนุนการผลิตสำหรับสมาชิก สหกรณ์ควรเปิดโอกาสให้เกษตรกรที่เป็นสมาชิก ชกส. หรือสถาบันการเงินอื่น ๆ สามารถสมัครเข้าเป็นสมาชิกสหกรณ์ได้ด้วยและ สหกรณ์ควรส่งเสริมให้มีการจัดตั้งกลุ่มยุวสหกรณ์ขึ้นในโรงเรียนหรือในหมู่บ้าน เพื่อเป็นการปลูกฝังและวางรากฐานรูปแบบสหกรณ์ที่ถูกต้องให้แก่เยาวชนในพื้นที่ ส่วนผลการวิจัยของ อัญชลี (2531) ได้ศึกษาถึงบทบาทสหกรณ์การเกษตรในการตอบสนองความต้องการของเกษตรกร ศึกษาเฉพาะกรณี สหกรณ์การเกษตรแจ้ห่ม-เมืองปาน พบว่า สมาชิกส่วนใหญ่มีความเห็นว่าสหกรณ์สามารถตอบสนองความต้องการของตนได้ดี คือ สมาชิกได้รับผลประโยชน์จากสหกรณ์ในด้านเศรษฐกิจและมีความคิดว่าสหกรณ์มีส่วนช่วยยกระดับความเป็นอยู่ของตนเองเป็นส่วนใหญ่ ทั้งนี้เพราะปัญหาสำคัญของสมาชิกคือเรื่องเงินทุนและสมาชิกก็ได้รับการตอบสนองในด้านสินเชื่อจากสหกรณ์พอสมควร แต่ปัญหาที่สำคัญในการดำเนินงานของสหกรณ์ คือ การที่สมาชิกส่วนใหญ่ขาดความรู้ความเข้าใจในหลักการสหกรณ์อย่างแท้จริง ส่งผลให้เกิดปัญหาในการดำเนินงานของสหกรณ์ เช่น การทำธุรกิจของสมาชิกกับสหกรณ์ คือสมาชิกขาดความรับผิดชอบและเอาใจใส่เนื่องจากความไม่รู้ลึกเป็นเจ้าของสหกรณ์ และบุญเรือน (2528) ได้ศึกษาเกี่ยวกับบทบาทของสหกรณ์การเกษตรนิคมลำน้ำน่าน จำกัด อำเภอท่าปลา จังหวัดอุตรดิตถ์ ในการส่งเสริมฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมของสมาชิก พบว่า สหกรณ์ได้ให้ความร่วมมือร่วมใจในการทำงานด้วยความมีน้ำใจของสหกรณ์จากบุคคล 4 ฝ่าย ได้แก่ สมาชิกสหกรณ์ คณะกรรมการดำเนินงาน พนักงานสหกรณ์และเจ้าหน้าที่ส่งเสริมสหกรณ์ ทำให้สหกรณ์ประสบผลสำเร็จในการดำเนินธุรกิจและมีผลทำให้สหกรณ์สามารถช่วยเพิ่มฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมของสมาชิกได้ นอกจากนี้ กาญจนา (2539) ได้ทำการศึกษาถึงการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลในการดำเนินงานของสหกรณ์การเกษตรสันป่าตอง จำกัด จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า การดำเนินงานของสหกรณ์การเกษตรสันป่าตอง จำกัดเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพในเกณฑ์ปานกลาง โดยปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลในการดำเนินงานของสหกรณ์ คือ ลักษณะของพนักงานหรือสมาชิก ด้านความรู้ความเข้าใจในหลักการสหกรณ์ ความรู้ลึกผูกพันต่อสหกรณ์ ความซัดเจนและการยอมรับบทบาทของตน รวมถึงนโยบายการบริหารของสหกรณ์ด้านการกำหนดเป้าหมายที่ชัดเจน การจัดหาและการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ การติดต่อสื่อสาร ภาวะผู้นำและการตัดสินใจ การปรับตัวและการเริ่มสิ่งใหม่ นอกจากนี้ผู้วิจัยได้ให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการดำเนินงานของสหกรณ์ว่า สิ่งสำคัญอย่างยิ่งในการ

ดำเนินธุรกิจของสหกรณ์ คือ การจัดหาตลาดเพื่อเป็นแหล่งรองรับผลผลิตทางการเกษตรทั้งในรูปของวัตถุดิบหรือการแปรรูป ดังนั้นไม่ว่าจะเป็นคณะกรรมการดำเนินการหรือผู้จัดการสหกรณ์จึงควรมีความรู้ครอบคลุมในเรื่องของการบริหารธุรกิจ เศรษฐศาสตร์และการตลาดด้วย ส่วนการศึกษาของฝ่ายวิจัยการพัฒนางานสหกรณ์ กองวิชาการกรมส่งเสริมสหกรณ์ (2536) ได้ทำการศึกษาปัญหาการดำเนินงานของสหกรณ์ผู้ปลูกหอมหัวใหญ่สันป่าตอง จำกัด และศึกษาความเป็นไปได้ในการจัดตั้งสหกรณ์ผู้ปลูกหอมหัวใหญ่ กิ่งอำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่ จากการเปรียบเทียบความคิดเห็นของสมาชิกสหกรณ์เกี่ยวกับการดำเนินงานของสหกรณ์ผู้ปลูกหอมหัวใหญ่สันป่าตอง จำกัดที่เป็นอยู่พบว่า การดำเนินงานส่วนใหญ่สวนทางกับความคิดเห็นของสมาชิก โดยสมาชิกส่วนใหญ่ต้องการให้สหกรณ์ทำสัญญาซื้อขายล่วงหน้ากับบริษัทผู้รับซื้อและมีการกำหนดราคาขายไว้ล่วงหน้า เมื่อทำสัญญาซื้อขายกับบริษัทแล้วจึงทำสัญญาซื้อขายล่วงหน้ากับสมาชิก โดยสมาชิกต้องการให้สัญญาที่สมาชิกทำกับสหกรณ์นั้นกำหนดให้สมาชิกเอาผลผลิตมาขายให้สหกรณ์ไม่เกินครึ่งหนึ่งของผลผลิตที่ผลิตได้และสมาชิกส่วนใหญ่ต้องการให้สหกรณ์มารับซื้อผลผลิตที่ไร่ของสมาชิกเพื่อประหยัดค่าใช้จ่ายในการขนส่ง เมื่อสหกรณ์รับซื้อหอมหัวใหญ่จากสมาชิกไปแล้ว ควรจ่ายเงินค่าหอมหัวใหญ่ให้แก่สมาชิกอย่างช้าภายใน 7 วันหลังส่งมอบ สมาชิกสหกรณ์ต้องการให้สหกรณ์จัดจ้างผู้จัดการที่มีความสามารถในการบริหารงานสหกรณ์และสมาชิกต้องการให้สหกรณ์ดำเนินการปรับเปลี่ยนคณะกรรมการสหกรณ์ เนื่องจากไม่สามารถปฏิบัติงานตามที่สหกรณ์มอบหมายได้ ส่วนเรื่องทุนดำเนินงานที่ขาดแคลนของสหกรณ์ สมาชิกส่วนใหญ่มีความเห็นว่าถ้าสหกรณ์สามารถขจัดปัญหาที่เกิดขึ้นได้ สมาชิกยินดีจะซื้อหุ้นในสหกรณ์เพิ่ม เพื่อให้สหกรณ์มีเงินทุนดำเนินงานในการรับซื้อหอมหัวใหญ่ ด้านทรัพย์สินของสหกรณ์นั้นสมาชิกต้องการให้สหกรณ์สร้างโรงเรือนเพิ่มให้เพียงพอต่อผลผลิตของสมาชิก โดยสรุปแล้ว สหกรณ์ผู้ปลูกหอมหัวใหญ่สันป่าตอง จำกัด มีการดำเนินงานที่เป็นไปตามความคิดเห็นและตอบสนองความต้องการของสมาชิกเพียงประการเดียวคือ จัดสรรเมล็ดพันธุ์ตามพื้นที่การเพาะปลูกที่ได้ขึ้นทะเบียนไว้กับสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรให้กับสมาชิก สหกรณ์จึงควรปรับปรุงและเร่งแก้ไขปัญหาในการดำเนินงานที่เกิดขึ้น เพื่อให้การดำเนินงานของสหกรณ์สนองตอบความต้องการของสมาชิกได้มากที่สุด จึงจะสามารถสร้างความร่วมมือและสร้างศรัทธาให้กับสมาชิก ทำให้ สหกรณ์ประสบความสำเร็จได้